

Petteri Systä
petteri.t.systa@utu.fi

Ensi kertaa demokraattinen työväenkaupunki Tampere

Kunnallista demokratiaa 1920- ja 1930-luvulla luonnehti sen nuoruus ja vakiintumattomuus, mutta myös sisällissodan jättämä tausta. Kunnallisella tasolla työväenliike nousi ensi kertaa demokraattisissa kunnallisvaaleissa enemmistöön lukemattomissa maalaiskunnissa mutta myös joissain harvoissa kaupungeissa. Kunnallisen päätöksenteon onkin katsottu integroineen työväenliikettä demokraattisiin prosesseihin ja toisaalta edistäneen niin sanottua yhteiskunnallista eheytymistä sisällissodan jälkeen.

Tampere oli ainut Suomen suurimmista kaupungeista, jossa työväenliikkeellä oli maailmansotien välisenä aikana enemmistö. Toisaalta kunnallislakeihin 1918-1919 tehdyt rajaukset rajoittivat enemmistön käytännön merkitystä, kun vakinaisia määrärahoja ei voitu korottaa tai uusia myöntää ilman määräenemmistöä. Tämä vaikutti Tampereella niin, että porvarillisen vähemmistön vaikutusvalta kasvoi.

Mielenkiintoista on kuitenkin tarkastella, missä määrin Tampereen vasemmistoenemmistö heijastui kaupungin toiminnassa ja toisaalta miten tamperelainen työväenliike integroitui kunnallisen demokratian kautta yhteiskunnalliseen päätöksentekoon maassa, jossa eduskunnassa ja yhteiskunnallisissa instituutioissa vallitsi jonkinasteinen porvarillinen hegemonia. Viime vuoden seminaarissa käsittelemäni Hämeenpuiston patsaskiista tarjoaa esimerkin siitä, kuinka kunnallista demokratiaa myös rajoitettiin sisällissodan välittömään muistamiseen liittyvässä kysymyksessä. Toisaalta tällaiset symboliset kiistat näkyvyydestään ja tunteikkuudestaan huolimatta muodostivat vain pienen osan kunnallisesta päätöksenteosta.

Tarkastelen esitelmässäni nyt laajemmin, millaista ensi kertaa demokraattisen Tampereen kaupunginvaltuuston toiminta oli sen ensimmäisinä toimintavuosina ja millaiseksi demokraattiset käytännöt muodostuivat kaupungissa, jossa työväenliike periaatteessa oli valta-asemassa? Entä mitä kunnallinen taso voisi kertoa laajemmin käynnissä olleista demokratisoitumis- ja sisällissodasta selviämisprosesseista? Yhden ikkunan tähän tarjoaa vuonna 1924 valtuustossa käyty keskustelu kunnallislakien muuttamisesta. Valtion komitean ehdotus koettiin valtuuston vasemmistoenemmistön näkökulmasta kansanvallan ja kunnallisen itsehallinnon vastaisena. Myöhemmän pitkäaikaisen sosialidemokraattisen kaupunginjohtajan Kaarle Nordlundin luonnostelemassa valtuuston kannassa viitattiin valtion komitean esityksen heijastavan jopa preussilaista virkavaltaisuutta, joka oli ristiriidassa ajan demokraattisten virtausten kanssa. Kunta kun ei ollut lausunnon mukaan liikelaitos sen enempää kuin valtiovallan tahdoton välikappalekaan.